

Zakelijke gegevens

Titel	De Aanslag
Uitgever	De Bezige Bij
Druk	1 ^e Druk, 1982
Aantal bladzijden	347
Genre	Psychologische oorlogsroman
Auteur	Harry Mulisch

Relevante gegevens schrijver:

Harry Kurt Victor Mulisch is geboren in 1927 te Haarlem. Hij overleed op 30 oktober 2010 te Amsterdam. Zijn vader is van Oostenrijks-Hongaarse afkomst. Zijn moeder was een Duitse Jood. Mulisch groeide op tijdens de Tweede Wereldoorlog, dit had een grote invloed op hem en zijn schrijverschap. In 1947 verscheen zijn eerste proza: *De Kamer*. Mulisch was een van de belangrijkste naoorlogse Nederlandse schrijvers.

Samenvatting

In januari 1945 woont de familie Steenwijk in een Haarlemse villa. Het gezin besluit om voor het slapen een spelletje Mens Erger Je Niet te spelen. De rustige avond wordt al snel verstoord door harde knallen buiten. De NSB'er Fake Ploeg wordt doodgeschoten. Het gezin ziet dat het levenloze lichaam door de burens Korteweg wordt verplaatst en voor huize Steenwijk wordt gelegd. Peter wil het lichaam verplaatsen, maar zijn ouders houden hem tegen. Al snel komen de Duitsers aan. Ze nemen Anton en zijn ouders mee. Het is Peter gelukt om te vluchten. Anton wordt naar het politiebureau gebracht. Hij moet de nacht doorbrengen in de cel, waar hij een vriendelijke vrouw ontmoet die hem kalmeert. De volgende dag wordt Anton naar Amsterdam gebracht, naar zijn oom en tante.

Na de bevrijding hebben Anton en zijn oom en tante te horen gekregen dat zijn ouders en broer op de avond van De Aanslag vermoord zijn. Anton woont voortaan bij zijn oom en tante, en gaat medicijnen studeren. In 1952, wanneer hij twintig jaar is, wordt Anton door een medestudent uitgenodigd om naar feest in Haarlem te gaan. Het feest werd vlakbij zijn oude straat gehouden. Wanneer foute grappen worden gemaakt over de Korea-oorlog in vergelijking met de Tweede Wereldoorlog verliet Anton het feestje. Hij bewandeld zijn oude straat. Zijn voormalige buurvrouw Beumer vraagt Anton om binnen te komen. Mevrouw Beumer vertelt dat de Korteweg's zijn verhuisd. Op de plek van Anton's oude huis staat nu een monument voor oorlogsslachtoffers. Op het monument ziet Anton de namen van zijn ouders, maar niet van Peter. Terug thuis vraagt hij aan zijn oom en tante waarom zij nooit over het monument hebben verteld. Waarop zij antwoorden dat ze dat wel hebben gedaan maar hij er niet heen wilde.

In 1956 gaat Anton studeren en op kamers wonen, het is niet ver van zijn oom en tante. Anton specialiseert zich in anesthesie (narcose, verdoving). Ondertussen neemt wereldwijd het communisme toe. Ook in Nederland braken relletjes uit, waar Anton zich helemaal buiten houdt. Op een avond ziet hij de zoon van Fake Ploeg: Fake Ploeg Jr., de zoon van de vermoorde NSB'er. Anton laat hem binnen en ze praten over hoe hun leven veranderd is sinds *De Aanslag*. Fake werkt nu in een huishoudzaak. Hij is ervan overtuigd dat de communisten de oorlog veroorzaakten. Na de oorlog hebben hij en zijn moeder in armoede geleefd. Fake Jr. geeft de communisten de schuld van zijn vaders dood én die van Antons ouders hun dood. Wanneer Anton spottend vraagt of de naam van Fake zijn vader ook op het monument moest barst Fake in tranen uit. *"Toen jouw huis in de fik ging, kregen wij het bericht dat onze vader dood was. Heb je daar wel eens aan gedacht? Ik wel aan wat jou is overkomen, maar jij ook aan mij?"* Fake gooit de spiegel kapot en rent weg, maar hij komt nog even snel terug om Anton te bedanken voor toen ze samen op school zaten.

In juli 1966 woont Anton, die inmiddels 6 jaar is getrouwd met Saskia de Graaff en samen een vierjarige dochter Sandra hebben, een begrafenis van een goede vriend van Saskia bij. In een kroeg ontmoet hij Cor Takes, de moordenaar van Fake Ploeg. Met een beetje verzet van Anton praten ze buiten samen. Cor vertelt dat hij Fake moest doodde, ongeacht de gevolgen. De vrouw die Anton ontmoete die nacht in de cel was Truus Coster – de vriendin van Cor, en tevens medeplichtige in de moord op Fake Ploeg. Echter kan Cor niet verklaren waarom de Korteweg's het lichaam hebben verplaatst. Anton blijft piekeren over Truus, na het zien van een foto ziet Anton in dat hij Saskia en Truus hetzelfde voorstelt.

Anton is in 1967 gescheiden van Saskia en in 1968 hertrouwd met Liesbeth. In 1968 wordt Anton's tweede kind geboren: Peter. Saskia zelf is ook hertrouwd, zij en Anton zijn nog goede vrienden. Anton brengt de vakanties door in Toscane, Italië. Hij heeft de laatste tijd vaak last van paniekaanvallen en flashbacks van 1945. Wanneer Anton's dochter, Sandra, zestien is gaan ze samen naar Anton zijn oude straat. Op het monument ziet Anton nu ook de naam Takes. Dit zal waarschijnlijk het broertje van Cor Takes zijn. Samen bezoeken ze ook Truus haar graf.

Het laatste onbeantwoorde vraagstuk: *"Waarom is het lichaam van Fake Ploeg verplaatst?"* Wordt beantwoord in 1981, wanneer Anton meedoet aan een demonstratie in Amsterdam. Op de demonstratie komt Anton zijn inmiddels negentienjarige en zwangere dochter tegen, samen met haar nogal ongepaste vriend. Ook komt hij zijn oude buurvrouw Karin Korteweg tegen, de vrouw die samen met haar vader het levenloze lichaam van Fake Ploeg voor Anton's deur neerlegde. Karin vertelt dat Peter op de nacht van De Aanslag bij haar naar binnen kwam en het gezin onder schot hield. Later werd hij doodgeschoten door een Duitser. Het lichaam van Fake Ploeg werd verplaatst omdat Mr. Korteweg zijn hagedissen verzameling niet wilde opgeven, maar nadat de familie Steenwijk was beschuldigd krijg hij een enorm schuldgevoel. Hij vermoordde zijn hagedissen en na de oorlog verhuisde ze. Karin haar vader pleegde in 1948 zelfmoord, uit angst voor Anton die wraak zou willen. Wanneer Anton vraagt waarom ze het lichaam voor zijn huis hebben gelegd vertelt Karin dat het bejaarde echtpaar, Aarts, joden in huis had. Vervolgens loopt Anton weg van Karin en samen met zijn zoon Peter verdwijnen ze in de massa.

Verhaaltechniek

Personages

Anton Steenwijk

In het begin is van het boek is Anton 12 jaar, aan het einde ongeveer 48. Hij woonde tot ongeveer zijn 13de met zijn ouders en broer Peter in een Haarlemse villa. Hij was niet heel bijzonder; hij werd geliefd door zijn ouders en geplaagd door zijn broer. Toen zijn ouders en broer werden vermoord verhuisde Anton naar zijn oom en tante in Amsterdam. Anton is een lange en slanke man.

Bijfiguren:

Saskia Steenwijk

Zij is de eerste vrouw van Anton. Veel kom je niet over haar te weten want ze blijft vooral op de achtergrond. Wel is het duidelijk dat ze veel van Anton en hun dochter Sandra houdt. Na de scheiding blijft ze goed bevriend met Anton.

Sandra Steenwijk

De dochter van Anton en Saskia. Sandra heeft een goede band met haar vader.

Cor Takes

Een oude verzetsheld. Hij kan de oorlog niet vergeten, omdat zijn vriendin, Truus Coster, daarin is omgekomen.

Liesbeth

De 2de vrouw van Anton. Over haar word verder niks vertelt.

Fake Ploeg

Een NSB'er die wordt vermoord. De ouders van Anton krijgen hier de schuld van. Fake heeft een zoon; Fake Ploeg Jr.

Peter Steenwijk

De broer van Anton. Anton vernoemt zijn zoon naar hem.

Karin Korteweg

Buurvrouw van Anton in Haarlem

Ruimte & Tijd

Het boek is opgedeeld in verschillende episodes. Elke episode speelt zich in een ander jaartal af. Het verhaal begint in 1945. De tweede episode is in 1952. De derde episode in 1956. Episode vier speelt zich af in 1966. De laatste episode is in 1981.

Het verhaal begint in Haarlem. Daarna verhuist Anton naar Amsterdam.

Perspectief

Het verhaal is geschreven in een ik vertelsituatie.

Motieven

1). Steen motief

Het steen motief is een leidmotief.

In het hele boek komen meerder keren en in verschillende vormen het wordt steen voor. Elke vorm heeft zo zijn eigen betekenis. Zo is er een dobbelsteen. Verder komt steen voor in Steenwijk. Ook de steen die Fake door de spiegel gooit bij Anton thuis is onderdeel van dit leidmotief, evenals de "Stone of Scone" waar hij Saskia heeft ontmoet.

2). As/vuur

Dit is een leidmotief. Het huis van de familie Steenwijk brandt helemaal af, niks anders dan as is over. Na het zien van een vlam denkt Anton terug aan de oorlog.

3). Dobbelsteen

De dobbelsteen is een leidmotief. Het is een symbool voor het lot, toeval en/of kans. Anton komt namelijk elke keer per toeval met mensen in contact die te maken hebben met *De Aanslag*.

4). Spiegel

De spiegel is tevens een leidmotief. Het is een symbool voor een terugblik op het verleden. Fake Jr., die een steen door Anton zijn spiegel gooit, wil het verleden liever vergeten. Hij wil totaal niet terugkijken naar vroeger.

5). Zoektocht

Zoektocht is een verhaalmotief. Anton is zijn hele leven op zoek naar antwoorden om *De Aanslag* te kunnen verwerken.

Thema

Het thema van het boek is de schuldvraag. *De Aanslag* die in de oorlog is gebeurd heeft een grote impact op de levens van verschillende personages. Zowel Anton, Cor Takes en Fake Ploeg Jr. zijn slachtoffers omdat ze allemaal geliefden hebben verloren, maar Cor Takes en Fake Ploeg zijn ook schuldig.

Titelverklaring & Verklaring Motto

De Aanslag slaat op de moordaanslag op Fake Ploeg, een NSB-er en hoofdinspecteur van de politie. Deze wordt in januari 1945 doodgeschoten. Zijn levenloze lichaam werd voor het huis van de familie Steenwijk geplaatst. Daarna is het een chaos. De Duitsers arresteerde de familie Steenwijk. De vader, moeder en broer van Anton worden doodgeschoten. Zijn hele leven wordt Anton hier nog mee geconfronteerd. Het is dus ook een aanslag op zijn leven.

Het Motto van dit verhaal is: "overall was het al dag, behalve hier was het nacht, neen meer dan nacht".

Dit motto is ontleend aan een brief van de Romeinse senator, C. Plinius Caecilius Secundus, die verslag doet van een rampzalige uitbarsting van de Vesuvius in het jaar 79. Pompeii werd bedolven onder een laag as en kwam in een absolute duisternis terecht. Deze ramp is te vergelijken met *De Aanslag* voor Anton. Hij komt namelijk ook in een diepe duisternis terecht.

Schrijfstijl

De schrijfstijl is helder en eenvoudig. In het boek wordt veelvuldig gebruik gemaakt van gesprekken, beschrijvingen en commentaren. Het gebruik van moeilijke woorden is minimaal.

Plaats in de literatuurgeschiedenis

Het verhaal is een autobiografische proza uit de ik-tijdperk. Dit kun je herkennen aan:

1). Individualisme

Anton is erg op zichzelf gericht. Hij interesseerde zich niet voor de gevoelens van anderen. Anton is echter meer gericht op het oplossen van zijn eigen psyche moeilijkheden.

2). Op zoek naar een eigen identiteit

Wanneer Anton jong is worden zijn ouders en broer vermoord. Deze gebeurtenis bepaalt vele keuzes die hij in zijn leven maakt. De moord op Anton zijn familie veroorzaakt vele vraagstukken waar Anton zijn hele leven antwoord op probeert te krijgen.

3). Zelfontplooiing

Anton ontwikkeld zichzelf in het verhaal. Na vele jaren, dan wel niet moedwillig, heeft Anton alle antwoorden verzameld. Hij heeft veel meegemaakt in zijn leven en dat heeft hem gemaakt zoals hij nu is. Dankzij de duidelijkheid aan het einde van het verhaal heeft Anton eindelijk rust. Hij kan nu vrede sluiten met het feit dat zijn familie overleden is.

Beoordeling

Het boek was spannend omdat je erachter wilt komen wie het lichaam heeft verplaatst. Het boek is een oorlogsroman, maar het focust zich niet helemaal op de Tweede Wereldoorlog. Dit maakt het leuk om te lezen. In het boek staat eigenlijk één gebeurtenis centraal; De Aanslag. Verder speelt het zich ook niet af in de 2e Wereldoorlog.

Ik vind het zelf heel vervelend dat Anton zijn ouders en broer zijn vermoord – zeker omdat ze onschuldig zijn. De buurman, mr. Korteweg die het lichaam heeft verplaatst omdat hij zijn hagedissen collectie belangrijker vindt, vond ik in eerste instantie egoïstisch overkomen, maar hij heeft zijn hagedissen vermoord en later zelfmoord gepleegd, dat vind ik eigenlijk wel droevig, maar ook begrijpelijk want hij was bang dat Anton wraak komt nemen. Ik vond het een geloofwaardig boek, want de Tweede Wereldoorlog is echt gebeurd.

Men kan, zoals ik uit eigen ervaring weet, familie kwijt raken en nog jaren later trauma's hebben. Echter kan ik mij niet inleven in de hoofdpersoon: Anton. Omdat ik nooit een situatie heb meegemaakt waarin iemand waarvan ik houd is vermoord.